

Cultuuronderwijs op zijn Haags

Verhalen uit de praktijk

Colofon

CULTUURONDERWIJS OP ZIJN HAAGS – VERHALEN
UIT DE PRAKTIJK is een uitgave van CultuurSchakel en
wordt mede mogelijk gemaakt door het Fonds voor
Cultuurparticipatie, de gemeente Den Haag en alle
enthousiaste betrokkenen en geïnterviewden.

Redactie

Esmé van der Helm

Portretfotografie

Ron Jenner Photo & Graphic Design

Foto in Mauritshuis

Maaïke van Grol Fotografie

Ontwerp

Vruchtvlies

Oplage

1.000 exemplaren – Druk 1, juli 2016

Cultuuronderwijs op zijn Haags

Verhalen uit de praktijk

**“Met
Cultuuronderwijs
op zijn Haags
werken we aan
een inhoudelijke
relatie tussen
het prachtige
culturele aanbod
en het onderwijs
in onze stad.”**

Inleiding

Den Haag is een stad met een rijk en divers aanbod aan kunst en cultuur. Op jonge leeftijd kennismaken met kunst en cultuur legt de basis voor later; cultuuronderwijs speelt hierbij een belangrijke rol.

Met het project Cultuuronderwijs op zijn Haags (COH) zorgt CultuurSchakel ervoor dat iedere Haagse basisschoolleerling tijdens zijn schoolcarrière cultuur ervaart binnen een doorlopende leerlijn. Ontwikkeld door vertegenwoordigers van de Haagse culturele instellingen in samenwerking met groepsleerkrachten van Haagse basisscholen. Het materiaal is zo gemaakt dat groepsleerkrachten zelf cultuuronderwijs kunnen geven. Het lesmateriaal wordt verrijkt met passend cultureel aanbod en de mogelijkheid een Kunstenaar in de klas uit te nodigen.

Cultuuronderwijs op zijn Haags is de Haagse variant op het landelijke programma Cultuureducatie met kwaliteit. Uniek aan de Haagse variant is dat we binnen acht kunstdisciplines projecten ontwikkelen. Bovendien zorgen we voor samenhang tussen de 128 projecten binnen deze verschillende disciplines. Dat doen we door ze vanuit één visie te koppelen aan vier overkoepelende

thema's: Identiteit, Onze Stad, Utopie en Verhalen.

Cultuuronderwijs op zijn Haags kent twee belangrijke uitgangspunten: authentiek leren en het creatief proces staan centraal. De leerlingen leren hierdoor procesmatig denken en werken. Bij alles wat de leerlingen ervaren en maken binnen Cultuuronderwijs op zijn Haags komt bovendien reflectie aan bod. Zo leren zij nadenken over wat ze maken en waarom en leren ze ook klasgenoten feedback geven. Cultuuronderwijs op zijn Haags zorgt voor een mentaliteitsverandering over hoe je met cultuur omgaat en het draagt ook bij aan kritisch burgerschap van de leerlingen. Het gaat minder om vakvaardigheden en veel meer om de kunst- en cultuurbeleving samen met de leerkracht.

Deze uitgave laat zien wat Cultuuronderwijs op zijn Haags betekent voor verschillende doelgroepen. Zowel groepsleerkrachten als educatiemedewerkers en kunstenaars vertellen over hun ervaringen. Natuurlijk komen ook de leerlingen zelf aan het woord.

Lees over de waarde van Cultuuronderwijs op zijn Haags en laat u inspireren door deze persoonlijke verhalen!

De groepsleerkracht

De groeps- leerkracht

De groepsleerkracht speelt een belangrijke rol binnen Cultuuronderwijs op zijn Haags. Het lesmateriaal is zó ontwikkeld dat de groepsleerkracht er zelf mee aan de slag kan gaan. Het biedt de groepsleerkracht bovendien de ruimte om zijn eigen creativiteit te gebruiken bij de lesinvulling en om de lessen af te stemmen op zijn eigen klas en jaarplanning. Zo kan de groepsleerkracht instappen wanneer hij wil en zoveel projecten uit de Haagse Ladekast kiezen als gewenst.

Cultuuronderwijs op zijn Haags geeft de groepsleerkracht handvatten om in de breedte met kunst en cultuur aan de slag te gaan. Van het filosofisch gesprek met de leerlingen tot het verdiepen in een kunstdiscipline, van het bezoeken van een culturele activiteit tot het uitnodigen van een Kunstenaar in de klas.

Meester Wim, juf Ouahiba en meester Tim vertellen wat Cultuuronderwijs op zijn Haags voor hun klas betekent.

De groepsleerkracht

**Meester
Wim**

**Juf
Ouahiba**

**Meester
Tim**

De groepsleerkracht

Haagsche roman die meteen zijn grote doorbraak betekende. In hoog tempo volgden vele Haagse en Indische romans, psychologische en historische romans, cultuursprookjes, reisverslagen en columns. Couperus' levens zijn leven een gevierd schiedkundig figuur. Tegelijk verkochten veel van zijn boeken slecht. In 1923 organiseerden vrienden van Couperus ter ere van Couperus' 60ste verjaardag een feest. De schrijver kreeg een kleine villa op De Steeg aangeboden. Daar woonde hij tot zijn dood in 1923.

At the age he penned his first novel: *Eline Vere*. A Hague novel, which caused his immediate breakthrough. He quickly produced many other novels, set in The Hague and the Indies, thrillers and historical novels, cultural fairytales, travel guides and columns. Couperus was a celebrated writer who was both famous and famous across the country. At the same time, many of his books sold poorly and he was forced to beg his publisher for money more than a few times. In 1923 friends and admirers organised a celebration in honour of his 60th birthday. The author was offered a small villa in De Steeg, a village in Gelderland. He died there a month later.

HONOUR
Couperus himself thought he would be quickly forgotten after his death. Nothing could be further from the truth – in his hometown of The Hague two statues, a bust and a stone and a museum were erected in his honour. There are also several streets named after him. One of his most famous works, *Eline Vere*, is in The Hague. An enthusiastic group of Couperus enthusiasts gathered since 1993 in the Couperus Society.

TIPS AND DOWNS
In appreciation for his work several streets in the 20th century were named after him.

Meester Wim

Groep 6 – De Christoffel Cultureel Erfgoed, thema Identiteit

Vol trots laat meester Wim de posters zien die zijn leerlingen hebben gemaakt van historische helden als Huijgens en Spinoza. "Het was zo'n leuk traject! We zijn gestart met een filosofisch gesprek: 'wat is een held?' Nadat we eerst fictieve helden als Superman en Spiderman hadden behandeld, maakten we de overstap naar het dagelijks leven. Wanneer ben je een held? De kinderen vonden je een held als je bijvoorbeeld iemand uit een brandend huis redt. Het bruggetje naar lokale helden was snel gemaakt: denk aan de vrijwilliger op de voetbalclub. Daarna hebben we de link naar de geschiedenis gemaakt, waaruit de posters zijn ontstaan."

De posterpresentatie staat de meester van groep 6 nog fris in het geheugen. "Het was bijzonder te zien hoe de groepjes samenwerkten, taken verdeelden en heel serieus overlegden. Ze gingen écht in gesprek over de persoon waardoor het erg mooie posters zijn geworden."

"Als groepsleerkracht sta je dichtbij de kinderen, waardoor er tijdens cultuuronderwijs meer aandacht kan zijn voor persoonlijke verhalen."

De groepsleerkracht

De afsluiting van het project was een museumbezoek. Wim: "Het bezoek aan het Haags Historisch Museum is mij goed bijgebleven. Toen pas bleek hoeveel de kinderen van de lessen hadden opgepikt. Het was een feest van herkenning en ik realiseerde me dat het goed voorbereiden van een museumbezoek ontzettend belangrijk is en het verschil kan maken. De kinderen kwamen nu al enthousiast en nieuwsgierig binnen waardoor de les een waardevolle verrijking was van wat we in de klas behandelden."

Wim is zelf opgeleid als kunsthistoricus en heeft dus de nodige kennis over cultureel erfgoed: "Voor groepsleerkrachten zonder deze achtergrond is het super dat het lesmateriaal van Cultuuronderwijs op zijn Haags ter beschikking wordt gesteld. Het is altijd goed om te kunnen putten uit extra materiaal. Ik heb er zelf ook dank-

baar gebruik van gemaakt. Vooral het filosofisch gesprek om het thema in te luiden was heel belangrijk. En hoewel ik ook de inzet van vakdocenten belangrijk vind, staat de groepsleerkracht over het algemeen dichterbij de kinderen. Daardoor kan je dieper op de inhoud ingaan en is er meer aandacht voor persoonlijke verhalen."

De aandacht voor creativiteit is zichtbaar binnen De Christoffel: de gangen hangen vol met kunstwerken van de kinderen en posters roepen op mee te doen met de talentenjacht 'De Chris Factor'. Maar Wim wil nog meer aandacht voor kunst en cultuur en gelukkig staat dit ook bij de directie hoog op de agenda: "Kunst en cultuur kan de kinderen verrijken en geeft hen nieuwe inzichten. Het belangrijkste dat ik hen wil meegeven is om te genieten van kunst en er plezier van te hebben. De rest komt dan vanzelf!"

**“Tijdens het
museumbezoek
zag ik duidelijk
het effect van
de lessen
in de klas.”**

De groepsleerkracht

Juf Ouahiba

Groep 6 – De Vlieger Muziek, thema Identiteit

“Geweldig om te zien hoe enthousiast de kinderen meedoen!” De stralende glimlach van juf Ouahiba spreekt boekdelen: “Ik ben zo blij dat ik nu écht aan de slag kan met cultuuronderwijs! Niet meer alleen een tekening maken of een liedje oefenen, nee, écht een project met een kop en een staart. Ik krijg hier zoveel inspiratie van en merk dat de klas er ook echt behoefte aan heeft!”

“Cultuur staat voor mij ook voor de culturele diversiteit van de klas: iedereen uit zich op zijn eigen wijze.”

Muziek – voornamelijk body percussion – stond twee weken lang centraal in de klas: “Vanuit Cultuuronderwijs op zijn Haags was er veel uitgebreide informatie beschikbaar. Het fijne is dat je daar je eigen draai aan kan geven. De klas had snel de smaak te pakken, dus we zijn vlug praktisch aan de slag gegaan. Filmpjes op YouTube kijken, zelf oefenen met body percussion. Ik heb de groepjes zó ingedeeld dat kinderen met en zonder muzikale ervaring gemengd waren. Het was geweldig om te zien dat juist dát werkte: de kinderen trokken elkaar mee in hun enthousiasme. De leerlingen van wie ik had gedacht dat ze dit project minder leuk zouden vinden, werden er juist hartstikke blij van! Ondanks dat ze misschien wat minder muzikaal zijn aangelegd.”

De groepsleerkracht

Twee weken lang heeft de juf stukjes met de kinderen geoefend. “Nou ja, eigenlijk hebben ze het zelf gedaan. Met wat filmpjes en oefeningen was het vlammetje snel aangewakkerd en zijn ze helemaal zelf aan het werk gegaan. Ik gaf dan wat verbetertips, maar wat het beste werkte, was dat mijn collega de kinderen gisteren allemaal gefilmd heeft. Zo konden ze met eigen ogen zien hoe ze het deden. En ik snap niet h oe ze het hebben gedaan, maar de klas heeft naar aanleiding daarvan nog veel verbeteringen in de stukjes verwerkt. Volgens mij hebben veel kinderen gisteren in hun vrije tijd afgesproken om alles nog even aan te scherpen. En het resultaat mag er zijn!”, aldus de trotse juf.

Cultuuronderwijs is erg belangrijk voor Ouahiba. Als kind was ze zelf best verlegen, maar tijdens open podia op haar eigen basisschool deed ze altijd mee. Het was een uitlaatklep. “Ik vind

het belangrijk dat mijn leerlingen door cultuureducatie hun energie kwijt kunnen. Als leerkracht kan je dan ook even wat losser zijn. En ik ben ervan overtuigd dat creatief samenwerken verbindt, waardoor de kinderen elkaar ook bij de cognitieve vakken sneller om hulp gaan vragen. Ik durf zelfs te zeggen dat het kinderen motiveert om naar school te gaan. Ik leg ze uit dat ook d it leren is. Het is niet alleen leuk, maar je leert ook veel van cultuuronderwijs. Bijvoorbeeld dat je ook los mag zijn, niet alleen in het gareel hoeft te lopen. D at wil ik mijn leerlingen meegeven: wat je ook doet en hoe het eindresultaat er ook uitziet, alles is goed. Iedereen is uniek en heeft zijn eigen manier. Want voor mij staat cultuur ook voor de culturele diversiteit van de klas: iedereen uit zich op zijn eigen wijze en die is vaak van huis uit meegegeven. Daar nu respectvol mee om leren gaan, brengt ze wijsheid en plezier voor hun hele verdere leven.”

“Met Cultuur-
onderwijs op
zijn Haags krijg
ik handvatten
en inspiratie om
écht aan de
slag te gaan met
creativiteit en
cultuur in de klas.”

De groepsleerkracht

Meester Tim

Groep 7 – Onze Wereld
Interdisciplinair, thema Identiteit

“Door in gesprek te gaan met kunstenaars ging er echt een nieuwe wereld open voor de kinderen.”

“De meeste leerlingen van onze school komen niet in musea. Een uitstapje naar ateliers van kunstenaars gaat nóg een stapje verder: hier wordt de kunst gemaakt. Ik vind het geweldig de kinderen deze ervaring te kunnen bieden. Ze zijn allemaal zichtbaar onder de indruk”, aldus een trotse meester Tim. Zelf is hij niet met kunst en cultuur opgegroeid: “Ik hield het zelf ook af. Ik vond het saai. Daarom is dit alles voor mij ook een nieuwe ervaring. Ik wil mijn leerlingen graag wél met kunst en cultuur in contact laten komen; hun horizon erdoor verbreden. Het is dus belangrijk te zorgen dat het nooit saai voor ze is. Een uitstapje als dit is

De groepsleerkracht

daar een goed voorbeeld van: in een spannende omgeving zelf zien, voelen en ruiken hoe alles gemaakt wordt. En de creatielessen waarmee we op school aan de slag gaan: vanuit niets gaan creëren.”

Vandaag mogen de kinderen ook vanuit het oogpunt van een museumdirecteur kunstwerken beoordelen. Meester Tim: “Ik was trots om te zien dat de kinderen veel eerlijke vragen stelden aan de kunstenaars. Zoals: ‘wat kost zo’n stoel?’ en ‘waarom zou je niet gewoon naar Ikea gaan om een goedkopere stoel te kopen?’ Toen ze vervolgens uitgelegd kregen dat deze stoel met de hand gemaakt is en de handtekening van de maker draagt, zie je dat er echt een nieuwe wereld voor de kinderen open gaat.”

Met Cultuuronderwijs op zijn Haags gaat meester Tim nu ook zelf lessen geven over kunst en cultuur. “Dat vind ik best spannend, het is helemaal nieuw voor me. Ik vind het fijn dat je veel input krijgt en de lessen vervolgens naar eigen inzicht kan indelen. Het geeft veel houvast. Ik hoop de kinderen nog meer te kunnen leren over kunst. Ze hoeven het niet leuk te gaan vinden, maar ik wil ze de verhalen erachter en de verdieping meegeven. En hopelijk lukt het me om te zorgen dat ze het niet saai vinden!”

**“Ik ben zelf niet
met cultuur
opgegroeid, maar
wil de horizon van
mijn leerlingen
er graag mee
verbreden.”**

De educatiemedewerker

De educatie- medewerker

Uniek aan Cultuuronderwijs op zijn Haags is dat de projecten worden verrijkt met culturele activiteiten die naadloos aansluiten op wat er in de klas wordt behandeld. Het bekijken van een voorstelling of expositie wordt op deze manier onderdeel van een totaalpakket aan cultuuronderwijs, waardoor het een grotere impact op de leerlingen heeft.

De educatiemedewerkers van de Haagse instellingen zijn hierbij erg belangrijk: zij zorgen voor passende culturele activiteiten en bijbehorend educatiemateriaal en gaan bovendien tijdens de culturele activiteiten vaak in gesprek met de kinderen over de grotere thema's achter een voorstelling of tentoonstelling.

Muriël Besemer (NTjong), Esther de Wijn (Gemeentemuseum Den Haag) en Renske Gasper (Filmhuis Den Haag) lichten toe hoe zij betrokken zijn bij Cultuuronderwijs op zijn Haags.

De educatiemedewerker

**Muriël
Besemer**

**Esther
de Wijn**

**Renske
Gasper**

De educatiemedewerker

Muriël Besemer

Educatiedewerker NTjong Theater, thema Utopie

Al 20 jaar werkt Muriël als educatiemedewerker waarvan 3,5 jaar bij NTjong: "Cultuureducatie is één van de kerntaken voor ons als gezelschap. Alle voorstellingen omlijsten we met educatie. Daarbij is filosoferen met kinderen altijd het uitgangspunt."

Dat lesmateriaal varieert van hele maakateliers tot lesmateriaal voor de leerkracht en filosofische nagesprekken met de kinderen. Muriël: "Ik vind het interessant om met de kinderen in gesprek te gaan over de grotere thematiek van een voorstelling. Zoals bij Het Schaaap Veronica: daarbij gaat het tijdens de educatie en het nagesprek

bijvoorbeeld over regels en rituelen. Het is grappig om te zien dat zelfs bij kinderen van 6 jaar de verschillende persoonlijkheden al goed zichtbaar zijn: de één vindt regels heel belangrijk en de ander wil gewoon alles zelf kiezen en beslissen."

"Ik wil de kinderen meegeven dat je binnen kunst alles mag ervaren en vinden."

De educatiemedewerker

Wanneer de leerkracht al in de klas aandacht aan het onderwerp heeft besteed, is dat merkbaar voor Muriël: “Wat betreft inhoud, maar ook gewoon dingen als ‘hoe gedraag je je in een theater’. Wat ik vooral heel belangrijk vind aan Cultuuronderwijs op zijn Haags is dat cultuuronderwijs in een langere lijn wordt geplaatst. Een bezoek aan een voorstelling is geen incident meer. Onderwijs en kunst nemen zo echt samen de verantwoordelijkheid voor cultuuronderwijs, waarbij beide hetgeen doen waar zij goed in zijn. Zo ontstaat een gezamenlijke draagkracht.”

NTjong helpt ook bij de ontwikkeling van de leerlijnen van Cultuuronderwijs op zijn Haags. Muriël licht toe: “Het is voor ons heel leuk en belangrijk om rechtstreeks contact met scholen te hebben. Met Cultuuronderwijs op zijn Haags neemt dat alleen maar toe. Het contact werkt twee kanten op: wij merken wat er speelt en de scholen worden meedenkers over de inhoud van de educatieprojecten. Ik merk dat de scholen ons door Cultuuronderwijs

op zijn Haags beter weten te vinden en ik bel zelf ook sneller even een leerkracht op; de lijntjes zijn veel korter geworden!”

Cultuuronderwijs is erg belangrijk voor NTjong en voor Muriël persoonlijk: “‘Je bent zelf maker en vormgever van je eigen leven’. Dat idee staat centraal in al onze educatievormen. We laten de kinderen het proces van ‘makerschap’ ervaren: aan de hand van een onderwerp doen we onderzoek naar allerlei ideeën waaraan we nog niet eerder dachten. Daarna bedenken we een manier om die gedachten vorm te geven en ze over te brengen op een publiek. Dat is hoe een kunstenaar te werk gaat.”

Muriël vindt het belangrijk dat de kinderen dat ‘makerschap’ ervaren: “Kunst betekent voor mij de vrije ruimte: daar waar je alles mag ervaren en vinden. Dat wil ik de kinderen meegeven: dat ze zelf moeten nadenken, zelf vormgeven aan hun intrinsieke denkkracht. Dat vormt ze uiteindelijk tot kritisch denkende burgers.”

**“Met Cultuur-
onderwijs
op zijn Haags
werken onderwijs
en culturele
instellingen aan
gezamenlijke
draagkracht
voor cultuur-
onderwijs!”**

De educatiemedewerker

Esther de Wijn

Educatiedewerker

Haags Historisch Museum

Cultureel Erfgoed, thema Identiteit

Esther is educatiemedewerker in zowel het Haags Historisch Museum als de Gevangendoor: "Ik geniet ervan kinderen les te geven. Vooral het historisch aspect wil ik graag overbrengen. Ik vind het belangrijk dat de kinderen beseffen dat het niet altijd was zoals het nu is en leren waar de dingen vandaan komen."

De vaste collectie van het Haags Historisch Museum bestaat uit veel schilderijen. Esther: "Ik kijk graag samen met de kinderen naar de schilderijen. Wanneer de groepsleerkracht de les al heeft voorbereid, merk je duidelijk dat de kinderen meer open zijn. Ze kijken langer naar de schilderijen en reageren veel meer. Dan kan ik ook veel meer in-

houd geven aan het museumbezoek. We hebben maar een uur de tijd, dus het is fijn als je niet meer de basis hoeft te vertellen en meteen de diepte in kan gaan."

Esther werkt nu drie jaar bij deze twee musea en wordt iedere keer uitgedaagd creatief te zijn om alles uit de groepen te halen. "Je wil natuurlijk dat iedere groep hier blijer vandaan gaat dan dat ze gekomen is. Daarbij vind ik het belangrijkste om de kinderen te laten zien dat er meer is dan alleen rekenen en taal, hoewel cultuureducatie natuurlijk niet ten koste van die vakken mag gaan. Maar cultuur zorgt voor verbreding van de horizon van de kinderen. En dat is waar ik het voor doe!"

**“Als het
museum-
bezoek in
de klas al is
voorbereid,
zijn de**

**kinderen
meer
betrokken en
kan ik de les
meer inhoud
geven.”**

De educatiemedewerker

Renske Gasper

Coördinator Educatie en Kennisoverdracht – Filmhuis Den Haag Mediacultuur, thema Onze Stad

“Voor kinderen is film zo vanzelfsprekend. Dvd, Netflix, YouTube; ze komen er iedere dag mee in aanraking. Dat achter elke film een heel verhaal zit, een maakproces vol keuzes van de maker, daar hebben ze vaak geen idee van. Ik geniet ervan kinderen de magie van film te laten ontdekken en ze tegelijkertijd te laten beseffen dat je met film ook enorm kan manipuleren”, vertelt Renske Gasper.

Bij Filmhuis Den Haag kunnen schoolklassen een film kijken, maar ook biedt het filmtheater een uitgebreid workshopprogramma. Renske is verantwoordelijk voor de educatie van Filmhuis Den Haag: “Educatie is één van de speerpunten van Filmhuis Den Haag. Ik vind het belangrijk dat programmering en educatie hand in hand gaan. Dat past ook heel goed binnen

Cultuuronderwijs op zijn Haags. Door een combinatie van leren, kijken en maken en de inbedding in een langer traject wordt de ervaring van de leerlingen veel betekenisvoller. Bovendien vind ik het heel belangrijk dat kinderen ook de klas uit gaan om de Haagse culturele instellingen en hun aanbod te leren kennen.”

Omdat film vandaag de dag zo is verweven in het leven van kinderen is het extra belangrijk hen te leren hoe je filmbeelden kan interpreteren, wat fictie en wat echt is en hoe je je privacy op internet beschermt. Renske: “We behandelen met de kinderen verschillende platforms en stellen de vraag: ‘Waar kijk je nou eigenlijk naar?’ We gebruiken hiervoor films en verhalen waarmee de kinderen niet zo snel in aanraking komen. We bieden ze

De educatiemedewerker

hierdoor een venster op de wereld en leren ze ook te analyseren wat ze zien en te werken aan hun mediawijsheid.”

De kinderen gaan in de workshops bijvoorbeeld aan de slag met filmen en monteren. “Op het gebied van de techniek zijn ze vaak al heel ver. Wij leren ze meer over de inhoud: hoe vertel je een verhaal en hoe komt een verhaal tot je? We laten zien dat je in een maakproces allerlei keuzes maakt, zoals waar een verhaal begint en eindigt en welke beelden je wel of juist niet laat zien. Bij film is alles de keuze van een ander en deze keuzes bepalen – samen met de techniek van de shots – wat je als kijker te zien krijgt”, aldus Renske.

Veel kinderen zijn nog nooit in Filmhuis Den Haag geweest. Renske: “Ze denken vaak dat hier alleen B-films draaien of films die heel goedkoop zijn gemaakt. Ik vergelijk het met eten: in een bioscoop als Pathé weet je wat je krijgt, net als bij een fastfood-restaurant. In een filmtheater weet je van tevoren nooit precies wat je krijgt. Je kan hier nieuwe smaken leren kennen en zo je eigen smaak ontwikkelen.”

Renske vindt de reactie van de kinderen altijd geweldig: “Na de eerste verbazing (*Is dit jullie grootste zaal? Geen popcorn?*) ontdekken ze dat film maken is als spelen. Ze leren spelenderwijs samenwerken, creatief denken en technische oplossingen verzinnen. Bovendien zien ze direct resultaat: hun film. Het is gaaf om te zien dat ze zich altijd helemaal verliezen in het maakproces.”

Voor Renske is cultuuronderwijs onmisbaar: “Het leidt tot nieuwe gedachten, het stimuleert creativiteit en talentontwikkeling. Het is als ademen; je kan niet zonder. Cultuuronderwijs opent nieuwe werelden en zorgt ervoor dat kinderen zichzelf en hun talenten leren kennen. Het is te gek als je ziet dat een kind een deurtje opent naar een kamer waar hij nog nooit is geweest en zo een plek in zichzelf ontdekt. Daar heeft hij zijn hele leven wat aan! Maar het moet hem wel geleerd worden. Daarom is cultuuronderwijs zo belangrijk. Het leert kinderen zich verplaatsen in anderen en toont ze verschillen tussen mensen en werelden. Hierdoor leren ze kijken met hun hart, zonder oordeel.”

**“Op school leren
kinderen lezen,
in Filmhuis Den
Haag leren we ze
kijken. Kijken met
hun hart, zonder
oordeel.”**

De leerling

De leerling

Cultuuronderwijs op zijn Haags laat alle Haagse basisschoolleerlingen cultuur beleven en daagt hen uit hun ideeën te verbeelden. Het doorlopen van creatieve processen en het bezoeken van culturele activiteiten, in de vorm van tentoonstellingen of film-, muziek- of theatervoorstellingen, leidt tot waardevolle ervaringen en ontdekkingen.

Het wordt steeds belangrijker kennis te kunnen combineren met andere vaardigheden, zoals creativiteit, probleemoplossend denken, samenwerken en kritisch denken. Cultuuronderwijs op zijn Haags is betekenisvol onderwijs en leert leerlingen andere 'talen' te spreken. Talenten worden zichtbaar en deze vorm van onderwijs maakt leren plezierig en uitdagend.

Leerlingen Emrullah, Rania en Fedde nemen ons mee in hun beleving van Cultuuronderwijs op zijn Haags.

De leerling

Emrullah

Rania

Fedde

De leerling

Emrullah (10 jaar)

Groep 7 – Onze Wereld

Interdisciplinair, thema Identiteit

Met een potlood achter zijn oor bekijkt Emrullah de wat vreemd uitziende kunstobjecten aandachtig. “We hebben vandaag een rondleiding langs ateliers van kunstenaars gekregen.

Daar hebben we gehoord hoe je kunst maakt. De mensen hier maken verschillende dingen, bijvoorbeeld met gips maar ook met andere materialen.” Op de vraag of hij de kunstwerken mooi vindt, antwoordt Emrullah met een volmondig ja: “Ik zou willen dat ik zelf ook dit soort kunstwerken kon maken. Zoals de stoelen die we gezien hebben. Ik zou die dan in mijn eigen huis of kantoor zetten. Dat is toch gaaf? Je eigen kunstwerk in huis!”

Als voorbereiding hebben de kinderen op school ook les gekregen over kunst in verschillende disciplines. Vooral de proefjes die ze mochten doen, vielen bij Emrullah in de smaak. “En vandaag

mochten we ook kunstwerken beoordelen. Dat is eigenlijk erg moeilijk. Want wat iemand anders mooi vindt, hoef ik niet ook mooi te vinden en andersom.”

Het bezoek aan de ateliers heeft veel indruk op Emrullah gemaakt. “Ik houd van kunst! En ik vind het heel leuk er op school mee bezig te zijn. Iedereen kan schrijven en rekenen, maar als je zelf een kunstwerk maakt, komt het echt uit je hart!”

“Als je zelf een kunstwerk maakt, komt het uit je hart!”

De leerling

Rania (10 jaar)

Groep 7 – Jan van Nassauschool
Theater, thema Onze Stad

Met een grote glimlach op haar gezicht doet Rania de breakdance-bewegingen na die de gastdocent laat zien. De gloednieuwe gymzaal van de Jan van Nassauschool is omgetoverd tot een heuse 'battle arena' waarbij de leerlingen elkaar de loef afsteken met de coolste moves. Als volleerd danseres en choreografe voegt Rania samen met een vriendinnetje een eigen stuk toe aan de dans. Na afloopt vertelt ze boordevol enthousiasme: "Ik had al vaak veel leuke dansmoves gezien, maar durfde eigenlijk nooit zelf te breakdancen. Het ziet er namelijk altijd zo moeilijk uit, maar eigenlijk is het veel makkelijker dan ik dacht!"

"Ik vond het vooral leuk dat we zelf dansjes mochten bedenken."

De leerling

De klas begon te joelen toen de juf de gastles van breakdancer Ben van der Linden aankondigde. Ook Rania keek er erg naar uit: "Ik houd van dansen, maar heb nooit eerder aan breakdance gedaan. Het is echt heel leuk! Ik vond het vooral leuk dat we zelf dansjes mochten bedenken. Onze dans is zo leuk geworden, we gaan het zeker gebruiken in ons toneelstuk tijdens het Burenfeest!"

Het Burenfeest organiseert de school naar aanleiding van de recentelijke verhuizing naar het nieuwe gebouw: een brede buurtschool. Het feest is tevens de afsluiting van het theaterproject van Rania's klas over hun buurt. "We hebben burens geïnterviewd over wie ze zijn en wat ze doen. Dat was erg leuk om te doen en vooral ook om te horen dat de burens

het zelf zo fijn vonden dat wij met ze in gesprek gingen. Die interviews nemen we mee in het toneelstuk dat we maken. Maar ook de dansjes en rap van vandaag komen er in terug. Ik heb voor het toneelstuk ook zelf een liedje geschreven, dat ik aan de andere kinderen uit de klas mag leren. Ze waren allemaal heel verbaasd dat ik zo snel zo'n liedje heb geschreven. Maar ik vond het heel makkelijk, ik heb gewoon wat woorden gezocht die op elkaar rijmde en toen ging de rest vanzelf!", aldus de trotse Rania.

**“De dansmoves
waren veel
makkelijker
dan ik
dacht!”**

De leerling

Fedde (4 jaar)

Groep 1-2 – Eerste Nederlandse Montessori School Beeldende kunst, thema Onze Stad

Met zijn tong uit zijn mond - uiterst geconcentreerd - is Fedde bezig stukjes stof te knippen. "Dat is voor het nestje. Die maken we voor de vogels. De kunstenaar heeft ons al laten zien wat een vogelhotel is. Een gewoon hotel voor mensen ken ik wel, maar een vogelhotel had ik nog nooit gezien. En een vogelrestaurant ook niet. Maar daar kunnen de vogels broodkruimeltjes en zaadjes eten."

De verhalen van beeldend kunstenaar Hans Eijkenboom hebben grote indruk gemaakt op Fedde en zijn klasgenootjes en sluiten goed aan op de lessen en activiteiten die ze al met de juf samen hebben gedaan. Fedde vertelt: "We hebben allemaal bijzondere vogels gezien

op het digibord en we hebben buiten allemaal spullen verzameld." Die spullen is Fedde nu aan het verwerken in het nestje dat hij net heeft gekleid. Hij is vooral trots op het gras: "Dat maakt het nestje lekker zacht voor de vogeltjes. De veertjes en de takjes zijn meer voor de mooiigheid. En kijk eens aan de onderkant? Daar zit nog een stukje stof met mooie glitters verstoppt!"

**"De veertjes en takjes
in het nest zijn voor de
mooiigheid."**

De Kunstenaar in de klas

De Kunstenaar in de klas

Een Kunstenaar in de klas is een 'maker'. De leerkracht kan hem of haar uitnodigen op bezoek te komen in de klas en zo de leerlingen een kijkje in de beroepspraktijk te geven. Het kan bijvoorbeeld gaan om een beeldend kunstenaar, een schrijver, een danser, een choreograaf, een acteur, een rapper of een musicus. Maar ook mensen uit andere beroepspraktijken zoals archeologen, geologen of archivariissen vallen onder de noemer Kunstenaar in de klas.

De kunstenaar sluit aan op het project waar de leerlingen in de klas mee bezig zijn en speelt een belangrijke rol.

Door in de klas te vertellen over zijn of haar beroep opent hij de ogen van de kinderen voor het bestaan van creatieve beroepen en zorgt hij ervoor dat zij met een ruimere blik naar hun omgeving kijken.

Drummer Rick Kuyper, beeldend kunstenaar Hans Eijkenboom en breakdancer Ben van der Linden zijn als Kunstenaar in de klas uitgenodigd en vertellen over de reacties van de kinderen.

De Kunstenaar in de klas

**Rick
Kuyper**

**Hans
Eijkenboom**

**Ben van
der Linden**

De Kunstenaar in de klas

Rick Kuyper

Drummer Machine Makes Man

Muziek, thema Identiteit

Alle leerlingen uit groep 7 drommen om drummer Rick Kuyper heen voor de groepsfoto. De jonge Haagse muzikant met zijn lange haren maakt zichtbaar indruk. "Toen ik de klas binnenkwam, merkte ik dat de kinderen een beetje onzeker werden van een 'echte drummer'. Toen ik met ze in gesprek ging, maakte de onzekerheid gelukkig snel plaats voor trots over wat ze de afgelopen weken hebben voorbereid. Het enthousiasme van de kinderen was echt opvallend!", aldus Rick.

De leerlingen hebben twee weken lang met de juf geoefend met body percussion. De drummer in de les was de

afsluiting van het project. Rick: "Het was goed te merken dat de kinderen voorbereid waren. Dat maakt het makkelijker en leuker voor mij. De kinderen hebben al meer binding met het onderwerp en ik kan zo veel meer met ze doen. Ik zou mijn drumstel meenemen, maar toen ik hoorde dat de lessen over body percussion gingen,

"De kinderen werden wel een beetje onzeker toen een 'echte drummer' de klas binnenstapte."

De Kunstenaar in de klas

besloot ik mijn drumstel thuis te laten. Zo sluit mijn bezoek van vandaag beter aan bij het hele project. De kinderen konden vrijwel meteen zelf aan de slag en hebben daardoor echt het idee iets tofs te hebben gedaan.”

Dat laatste is iets wat Rick erg belangrijk vindt: “Het gaat me er niet om zoveel mogelijk kinderen naar muziekscholen te trekken. Hoewel ik als muzikant vind dat iedereen muziek zou moeten maken, vind ik het vooral belangrijk dat kids plezier beleven aan kunst en cultuur en er iets in kwijt kunnen. Of het nu muziek, drama of dans is. Met de tools die ze krijgen, kunnen ze toch hun eigen ding doen. En het brengt ze samen. Voor hun hele latere leven hebben ze er iets aan als ze ervaren dat door samenwerken mooie dingen ontstaan.”

De rol van de juf vond de drummer heel prettig: “Ik geef vaker les op scholen en soms is het lastig een goede rolverdeling met de leerkracht te vinden. Maar door de voorbereiding en betrokkenheid van de juf ging dat nu heel natuurlijk. De ruimte voor cultuuronderwijs die ontstaat door Cultuuronderwijs op zijn Haags is fantastisch. Doordat groepsdocenten zonder specifieke achtergrond nu ook cultuuronderwijs kunnen geven, kunnen alle kinderen in het basisonderwijs een uitlaapklep krijgen. Ze kunnen ervaren dat muziek of een andere kunstvorm leuk, fijn en vooral veilig is. Dat geeft straks in de puberteit ook veel houvast, omdat het een veilige haven is.”

**“Ik wil kinderen
laten ervaren
dat cultuur-
onderwijs leuk,
fijn en vooral
veilig is.”**

De Kunstenaar in de klas

Hans Eijkenboom

Beeldend kunstenaar

Beeldende kunst, thema Onze Stad

Als een volleerd meester vraagt kunstenaar Hans Eijkenboom de enthousiaste kleuters hun vinger op te steken als ze een vraag willen stellen. "Ik heb weinig ervaring met peuters en kleuters. Het overdonderde me een beetje in de klas. Gelukkig gaf de juf een goede introductie en ze bemoeide zich op een goede manier met de les. Toen de kinderen dreigden door elkaar te gaan praten, vroeg zij ze hun vinger netjes op te steken. Dat heb ik snel overgenomen en toen ging het heel goed!", aldus de trotse beeldend kunstenaar.

Eijkenboom verzorgt vaker workshops beeldende kunst voor kinderen, maar die zijn vaak wat ouder. En zo voor de klas is het toch wel heel anders: "Ik

heb nu eerst ruim een half uur verteld over mijn werk en passie: vogelhotels bouwen. Daaruit vloede een leuke interactie. Ik heb daardoor geleerd dat ik niet moet denken dat ik over mijn werk ga vertellen; ik moet veel meer zoeken naar de aansluiting bij de belevingswereld van de kinderen. Gelukkig ging dat eigenlijk als vanzelfsprekend, maar in de toekomst kan ik me daar nog beter op voorbereiden."

"De kinderen vonden het leuk, zo'n man die iets raars doet aan wie je allemaal vragen mag stellen."

De Kunstenaar in de klas

De reacties van de kinderen vond Hans heel verrassend. "Van tevoren kon ik niet goed inschatten wat nou goed zou aanslaan bij kinderen van deze leeftijd en wat niet. En in de praktijk bleek dat ik dat ook helemaal verkeerd had ingeschat. Filmpjes doen het gewoon het beste en lokken uit tot het stellen van vragen. En ik heb ook echt het idee dat mijn aanwezigheid in de klas een toegevoegde waarde heeft gehad. Zo'n man die iets raars doet, namelijk vogelhotels en -restaurants bouwen, aan wie je allemaal vragen mag stellen. Ik hoop op deze manier kinderen de waarde van kunst en cultuur te kunnen meegeven. Ik ben ervan overtuigd dat kinderen die kunnen genieten van kunst en cultuur rustiger zijn, zich langer kunnen concentreren, meer zelf maken en creatiever worden in het bedenken van oplossingen."

Hans geeft aan dat hij de reactie van één van de kinderen aan het begin van de les nooit zal vergeten: "Wat bent u, een goochelaar? Nee, ik ben een kunstenaar. Wat, een goochelaar? Tja, het is voor kinderen ook erg ongrijpbaar. Leg maar eens uit wat een kunstenaar is... Eigenlijk wilde ik ook niet in die discussie verzanden. Maar aan het eind van de les had ik het antwoord gevonden: alle kinderen in deze kleuterklas zijn kunstenaars. Waarom? Ze gingen allemaal aan de slag met de opdracht: een vogelnest bouwen. De meesten hadden van tevoren geen idee wat ze nou gingen doen. Maar ze begonnen gewoon. En stapje voor stapje maakten ze een kunstwerk, een nest. En altijd vanuit hun eigen persoonlijkheid: geen enkel nest leek op dat van de buurman of buurvrouw. Dat is typisch kunstenaar-achtig. Mooi dus om te zien dat ieder kind een kunstenaar is!"

**“Aan het eind
van de les
realiseerde ik
me dat ieder
kind een
kunstenaar is.”**

De Kunstenaar in de klas

Ben van der Linden

Breakdancer Styles Confidential Theater, thema Onze Stad

Het is duidelijk te zien dat Ben van der Linden niet alleen een getalenteerd breakdancer is, maar ook de nodige ervaring heeft met lesgeven. "Ik geef al 15 jaar workshops op scholen. Soms één dag, soms ook een langer lestraject. Vandaag geef ik voor het eerst een breakdance-workshop voor Cultuuronderwijs op zijn Haags. En niet binnen de discipline Dans, maar binnen Theater, als aanvulling op een grote voorstelling die de kinderen maken."

Het is groep 7 van de Jan van Nassauschool die vandaag het geluk heeft les van Ben te krijgen: "Toen ik samen met de rapper de klas in kwam, barstte ge-

"Het is belangrijk dat kinderen zich oriënteren in verschillende kunstdisciplines."

juich los onder de kinderen. Ze waren zichtbaar verrast en onder de indruk dat er plotseling twee artiesten in de klas stonden. Je kon ook duidelijk merken dat de kinderen al een paar weken met het thema bezig waren. Omdat ze zich al verdiept hadden in breakdance, filmpjes op YouTube

De Kunstenaar in de klas

hadden gezien en hun enthousiasme al was aangewakkerd, was het voor deze kinderen éxtra leuk nu les van een professional te krijgen.”

Vol enthousiasme nam Ben de klas mee naar de gymzaal. “Natuurlijk vonden ze het een beetje spannend om zélf de vloer op te gaan. Maar al snel waren de kinderen over de drempel en deden ze hartstikke gezellig mee. De kinderen pikten het heel snel op en er is veel talent in de klas.”

Dat deze school veel doet op het gebied van kunst en cultuur is merkbaar. Ben: “De spontaniteit en vrolijkheid van de kinderen was opvallend. Je merkt dat ze niet bang zijn voor nieuwe dingen en er echt 100% voor gaan. En dáár gaat het om, dat heb ik de kinderen ook verteld: als je iets wil, is álles mogelijk. Het is slechts 20% talent, maar 80% komt aan op inzet. En dát zit hier dus wel goed!”

De breakdancer leert zelf ook altijd nog van kinderen. Ben: “Kinderen zijn heel puur en onbevooroordeeld naar elkaar en naar de maatschappij. Dat is gaaf om te zien. En ze komen vaak met frisse ideeën en creatieve oplossingen waar ik zelf niet aan heb gedacht. Het is zó belangrijk dat kinderen zich oriënteren in verschillende kunstdisciplines. Het vormt hen, ze krijgen zelfvertrouwen, doorzettingsvermogen, leren samenwerken en het beste uit zichzelf en anderen te halen. En als de kinderen dat leren binnen iets leuks als dans, theater of muziek hebben ze daar de rest van hun leven iets aan. Dan kunnen ze alles in het leven tot een succes maken!”

**“Als je iets
wil, is alles
mogelijk!”**

Over CultuurSchakel & Cultuuronderwijs op zijn Haags

Over CultuurSchakel

CultuurSchakel is het onafhankelijke kenniscentrum en de culturele bemiddelingsorganisatie voor cultuuronderwijs en amateurkunst in Den Haag. CultuurSchakel informeert, adviseert, ondersteunt, verbindt, stimuleert en promoot op de gebie-

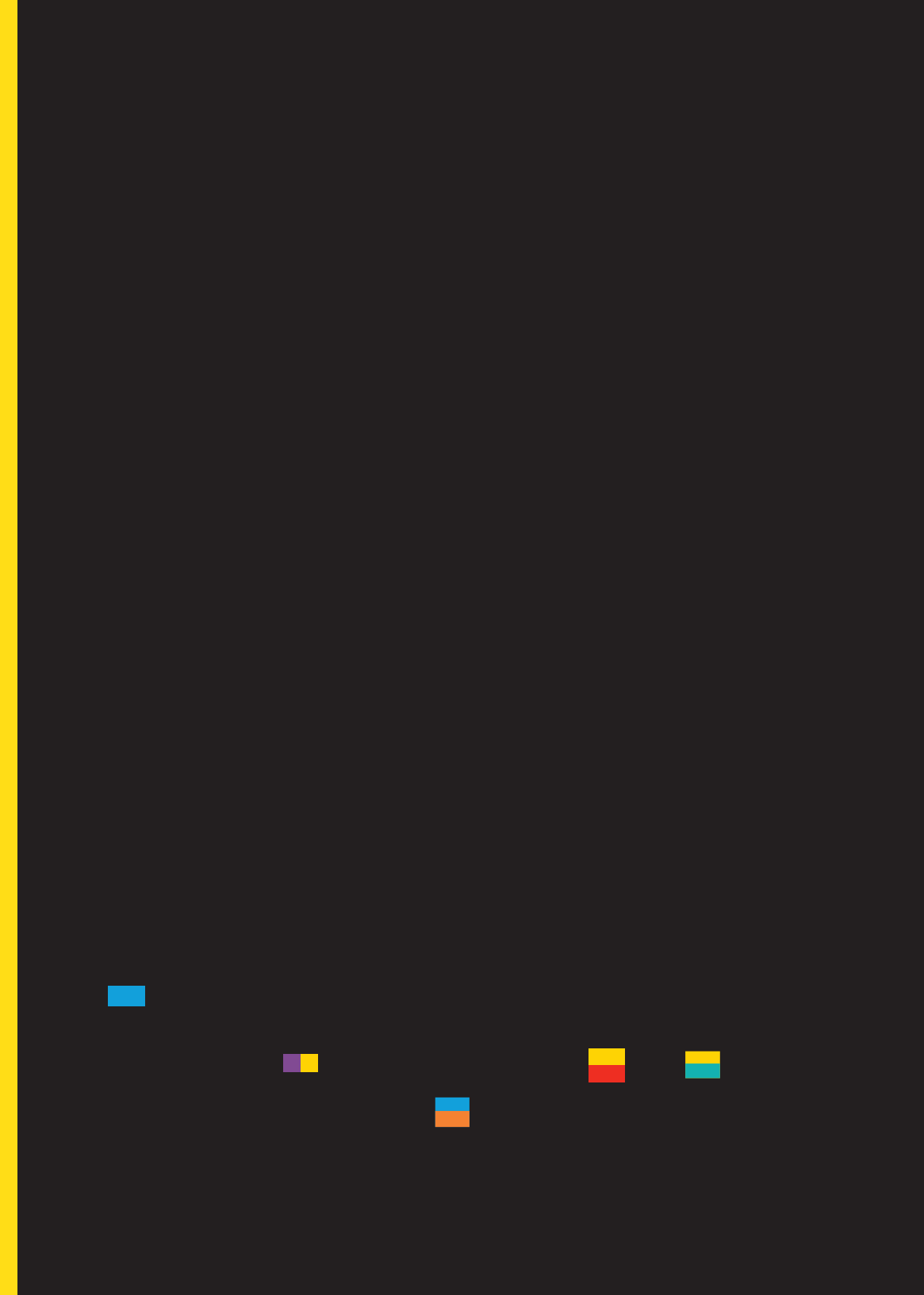
den van cultuuronderwijs op scholen en actieve amateurkunstbeoefening in Den Haag. CultuurSchakel is tevens de regisseur van Cultuuronderwijs op zijn Haags; de Haagse variant op het landelijke programma Cultuureducatie met Kwaliteit.

Over Cultuuronderwijs op zijn Haags

Binnen Cultuuronderwijs op zijn Haags ontwikkelen vertegenwoordigers van de Haagse culturele instellingen in samenwerking met groepsleerkrachten van Haagse basisscholen lesmateriaal voor acht disciplines: Beeldende kunst, architectuur & vormgeving, Cultureel Erfgoed, Dans, Interdisciplinair, Literatuur, Mediacultuur, Muziek

en Theater. Binnen de verbindende thema's Identiteit, Onze Stad, Utopie en Verhalen wordt het materiaal ontwikkeld en afgestemd op het niveau van groep 1-2, groep 3-4, groep 5-6 en groep 7-8. Binnen elk thema komen in totaal 32 projecten beschikbaar op www.cultuurschakel.nl.

www.cultuurschakel.nl

Met Cultuuronderwijs op zijn Haags werken we aan een inhoudelijke relatie tussen het prachtige culturele aanbod en het onderwijs in onze stad.

Cultuuronderwijs op zijn Haags laat alle Haagse basisschoolleerlingen cultuur beleven en daagt hen uit hun ideeën te verbeelden. Het doorlopen van creatieve processen en het bezoeken van culturele activiteiten leidt tot waardevolle ervaringen en ontdekkingen.

In dit boekje zijn groepsleerkrachten, educatiemedewerkers van culturele instellingen, leerlingen en kunstenaars aan het woord over hun ervaringen met Cultuuronderwijs op zijn Haags. Twaalf Hagenaars, ieder met een eigen verhaal. Want kunst- en cultuuronderwijs betekent voor iedereen iets anders, maar dát het van betekenis is staat buiten kijf!

CultuurSchakel